

Ett praktisknära forskningsprojekt om pedagogisk dokumentation ur rektorers perspektiv

Ann-Marie Wetterling och Karin Ringaby

Hur kan vi hitta former för att utveckla ett strukturerat arbetssätt med pedagogisk dokumentation i förskolans verksamhet? Tillsammans med forskaren Anne Lillvist har våra medarbetare och vi rektorer arbetat i ett verksamhetsnära forskningsprojekt som syftat till att utveckla och fördjupa kompetensen kring pedagogisk dokumentation.

Vi är relativt nya rektorer i Köpings kommun och uppmärksammade att det fanns ett behov av att utveckla det systematiska kvalitetsarbetet på våra enheter. Därför blev vi glada när chansen dök upp att få vara delaktiga i ett verksamhetsnära forskningsprojekt med Örebro universitet och RUC (Regionalt Utvecklings Centrum).

Vårt första möte på universitetet var med Urban Haglind och Karin Alnervik. Då fick vi berätta om vilket behov vi såg på våra enheter och därefter fick vi kontakt med Anne Lillvist som är universitetslektor och docent i pedagogik på Örebro universitet. Universitetet och vi rektorer ingick tillsammans med vår huvudman Köpings kommun ett avtal där vi fick precisera hur mycket tid projektet skulle ta i anspråk, kostnader, metod och syfte med projektet. Projektet sträcker sig över två år, från hösten 2019 till och med vintern 2021.

Tillsammans med Anne arbetade vi med syftet och strukturerade projektets ramar, vi reflekterade över hur projektets struktur skulle se ut. Vi började med två grupper, som blev tvärgrupper med medarbetare från båda enheterna, det är förskollärare och barnskötare som deltar. Deltagarna hade olika kompetenser från start vilket bidrog till att det blev olika perspektiv representerade.

För att projektet ska lyckas krävs förutsättningar för medarbetarna att delta. En förutsättning är att frigöra tid för medarbetare att gå ifrån ordinarie verksamhet de förmiddagar som träffarna är och att vi sätter in vikarier för att verksamheten ska kunna fortgå. Vi rektorer har avsatt tid för att kunna delta i träffar men också för att planera och utvärdera tillsammans med Anne. En annan förutsättning är att vi rektorer stöttar våra medarbetare att delta, prioritera träffarna och att vi lyfter fram projektets vikt för verksamhetens utveckling.

Projektets syfte och innehåll

Projektets övergripande syfte är att skapa former för strukturerat utvecklingsarbete som är kontinuerligt och integrerat i förskolans verksamhet, genom dialog och reflektion. Vår förhoppning är att skapa förutsättningar för medarbetare att utveckla och fördjupa sina kunskaper om pedagogisk dokumentation och få en ökad förståelse för den egna praktiken. Hela projektet vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet så som läroplanen beskriver att utbildningen ska göra när det gäller innehåll och arbetssätt (Lpfö 18).

Grupperna deltar i dialogseminarium tillsammans med Anne Lillvist och oss rektorer. Innehållet i dialogseminarierna har varit varierat och Anne som planerat träffarna har utgått från deltagarnas behov och kompetenser. Eftersom hela projektet är verksamhetsnära har medarbetarnas reflektioner och lärandeprocesser fått vara vägledande för innehållet. Bland annat har deltagarna fått ta med egna dokumentationer från verksamheten som de har reflekterat över tillsammans för att hjälpa varandra att komma vidare. De har också observerat och gjort olika övningar för att fördjupa sina kunskaper.

Vid ett tillfälle fick gruppdeltagarna titta på filmsekvenser från en förskola och fick i uppgift att observera turtagning och samspel. Då fick vi upp ögonen för att flera medarbetare var ganska ovana att observera en barngrupp utifrån ett syfte. Vilket medförde att vi rektorer fick en förståelse för att vi behöver skapa förutsättningar för våra medarbetare, att i större utsträckning utveckla hur de observerar sin barngrupp. Även våra medarbetare såg att de i större utsträckning behövde filma sin verksamhet för att synliggöra vad som pågår i barnens interaktioner. Vi kan se att medarbetare i större utsträckning filmar och reflekterar tillsammans med sina kollegor. För att undersöka deltagarnas perspektiv skickade vi halvvägs in i projektet ut en enkätundersökning. Resultatet var övervägande positivt. Frågeställningen i enkäten var vilka förändringar har träffarna i ULF-projektet bidragit till?

"Nya sätt att se på vad dokumentation kan vara, tex samtal i grupp både med barn och personal, tips på nya sätt och tillfällen att dokumentera. Har gett mig mer idéer och kunskaper kring hur jag kan använda video som ett redskap för att göra dokumentationen pedagogisk, och för att lättare kunna gå tillbaka till en situation och se saker som jag inte hinner se i det ögonblicket det sker." (Citat från enkät).

"Det här med att filma oss själva i vardagen är något som vi pratat en del om på våra träffar men som vi inte riktigt har kommit igång med "hemma" det tror jag är en riktigt bra metod för att se med andra ögon vid ett annat tillfälle. Det är det här med vad det är vi ska filma och på vilket sätt (stativ eller en annan pedagog) så att vi får ut något av det sen". (Citat från enkät).

Ett större arbete som vuxit fram under projektets gång, framför allt i en av grupperna, är en lathund eller mall som beskriver pedagogisk dokumentation. Anledningen till att arbetet påbörjades var att deltagarna i projektet upplevde att de saknade kunskaper om vad pedagogisk dokumentation faktiskt är i praktiken. Deltagarna ville ha ett

dokument som tydliggjorde för dem själva och även för kollegor som inte deltar i projektet, hur man arbetar med pedagogisk dokumentation. Anne delgav grupperna artiklar, forskningsrapporter och andra underlag för att i dialog starta processen för en ökad förståelse. Själva utformandet av lathunden har skett under en längre tids skrivande och reflekterande för att resultatet verkligen skulle vara gruppdeltagarnas egna ord och förklaring till vad pedagogisk dokumentation är.

Vilka framgångsfaktorer ser vi?

Vi ser flera framgångsfaktorer i det här projektet, både individuellt och i grupp. Medarbetarna har fått nya och fördjupade kunskaper som lett till ett förändrat kunnande om vad, hur och varför pedagogisk dokumentation och systematiskt kvalitetsarbete är viktigt i förskolans verksamhet. Detta ser vi i samtal, observationer och dokumentationer tillsammans med våra medarbetare. Vi ser även att pedagoger som deltar i projektet har börjat använda ett yrkesspråk med relevanta begrepp i större utsträckning än tidigare och att de kan dra paralleller till teorier som lyfts fram i projektet.

"Jag tycker det gett mig mycket att få formulera hur och vad jag tänker och gör och att lyssna och få tips och inspiration av andra. Din input (Annes input) har också varit givande och även den litteratur som vi läst. Det har varit intressant helt enkelt. Jag uppskattade uppgiften där vi fick skriva ut någonting som vi ville utveckla." (Citat från enkät).

Inom förskolan pratar vi ibland om att det finns tyst kunskap som innebär att vi gör saker som vi inte sätter ord på. I det här projektet har deltagarna fått sätta ord på sin kunskap vilket också varit en del i den ökade förståelsen för sitt uppdrag.

"Jag känner att träffarna har gett otroligt mycket och fått tankarna att snurra igång ordentligt. Jag har fått upp ögonen för syftet med dokumentationen, ibland känns det som att man dokumenterar allt, men vad är egentligen syftet? Fotograferar jag bara för att, eller finns det faktiskt ett syfte? Pratar vi om syftet med barnen? Berättar vi varför vi gör som vi gör?" (Citat från enkät).

Den största vinningen som vi kan se har skett i det kollegiala lärandet, i de möten som skett i grupperna. Deltagarna har frikostigt delgivit varandra tankar och idéer, de har utbytt kunskaper och erfarenheter utifrån de perspektiv som de har haft med sig. Vilket har lett till ringar på vattnet då deltagarna har tagit med sig sina nya kunskaper till sina kollegor på avdelningarna.

"Det som är värdefullt tycker jag är att man får chansen att bolla med andra förskollärare och kollegor. Vi har fått mycket feedback på det vi pratar om och diskuterar, vilket också är otroligt betydelsefullt. Jag kommer ihåg gången vi hade påståande vi skulle prata och diskutera om, här minns jag att vi först tänkte på en sak men i slutet av diskussionen kom vi fram till något helt annat. Det var så kul och härligt att kunna se från olika perspektiv". (Citat från enkät).

Sammanfattningsvis ser vi att en samsyn kring pedagogisk dokumentation och systematiskt kvalitetsarbete börjar ta form på våra enheter, vilket leder till en ökad kvalitet i utbildningen.

Projektets utmaningar

Några av deltagarna har upplevt projektet som utmanande då de varit ovana vid att sätta ord på sin kunskap och förstå olika didaktiska begrepp. För oss har det varit viktigt att motivera och vägleda, tillsammans med Anne och kollegor, för att de deltagare som upplevde projektet utmanande ska stanna kvar samt se vinningen och lärandeprocessen. Vi är glada för att majoriteten av deltagarna som var med vid starten fortfarande deltar i projektet då vi kan se en stor utveckling hos deltagarna.

En annan utmaning för oss rektorer är också att visa på även för de deltagare som från början hade mer kunskaper inom området, att även de har fått ett förändrat kunnande. De som vid projektets start hade goda kunskaper om pedagogisk dokumentation har fördjupat sina kunskaper men också fått en ökad förståelse för hur de kan vägleda andra att arbeta med detta.

I enkäten som vi skickade ut till deltagarna under projektet framkom det att det ibland upplevdes som hämmande när vi rektorer var med hela träffarna, att alla kanske inte riktigt sa allt de tänkte när vi var med. Vi beslutade då att vi inte skulle delta vid alla träffar och vissa träffar bara en del av tiden, för att våra medarbetare skulle känna sig bekväma.

"Att få guidning i diskussioner av dig Anne. Du har känts kunnig och har delgivit oss din expertis på området. Roligt att vi varit från olika enheter för att få inblick på hur olika vi arbetar med dokumentation i vår utbildning. Ibland blev det lite krystat i våra diskussioner, har funderat på min egen roll i dem och kan känna att jag påverkats lite av att ha chefen närvarande, att man då inte kunnat vara helt ärlig i varför tex endel saker inte går att genomföra i praktiken. Hade nog underlättat för våra diskussioner om hon inte deltagit." (Citat från enkät)

Strukturen i projektet har varit att Anne håller i träffarna och vi rektorer deltar och har haft en bakgrundsroll. Det har varit en utmaning för oss som är vana att leda att ha en mer tillbakalutad och inlyssnande roll. Men det har också varit nyttigt och utvecklande för oss! En av Annes styrkor i sitt ledarskap är att hon är väldigt inlyssnande och låter processer i gruppen ta tid.

Hur går vi vidare?

När projekttiden är slut behöver vi ha skapat en hållbar struktur för framtiden där kunskaperna hålls vid liv. Vi har också förstått att våra medarbetare vill ha ännu mer konkret hur de ska göra den pedagogiska dokumentationen. Under hösten 2021 kommer vi tillsammans med våra medarbetare arbeta fram hur ett fortsatt arbete skulle kunna se ut. Det vi har pratat om redan nu är att på något sätt fortsätta med det kollegiala lärandet över enhetsgränserna. Några av deltagarna i grupperna har utsetts till mentorer som kommer få mer ledande roller i att leda pedagogiska diskussioner. Mentorernas uppdrag innebär att de ska stötta kollegorna i dokumentationspraktiker, de kommer berätta om sina kunskaper, inspirera och utveckla arbetet på förskolorna.

Avslutningsvis vill vi lyfta fram att verksamhetsnära forskningsprojekt är ett uppskattat sätt att öka kunskaper, utveckla förhållningssätt och utveckla verksamheter tillsammans med medarbetare. Den stora framgångsfaktorn som vi ser det är att det är medarbetarna som till stor del styr processen med stöd av Anne och oss rektorer, det har bidragit till en meningsfullhet och engagemang hos deltagarna.

"Mitt förhållningssätt har förändrats till att bli mera medveten om hur jag ska skriva och vad jag ska skriva". (Citat från enkät).

DISKUSSIONSFRÅGOR

Här följer några frågor att diskutera i ditt arbetslag:

Hur blir den pedagogiska dokumentationen en del av det systematiska kvalitetsarbetet på din förskola?

På vilket sätt sker kollegialt lärande i din verksamhet? Hur kan det utvecklas och på vilket sätt kan du bidra till att det utvecklas?

Om Ann-Marie Wetterling

Ann-Marie Wetterling är rektor på Centrumheten i Köpings kommun. Hon är utbildad specialpedagog och har sedan 2017 arbetat som rektor. Dessförinnan arbetade hon som specialpedagog och förskollärare.

Om Karin Ringaby

Karin Ringaby är rektor på Palettens förskoleenhet i Köpings kommun. Hon har tidigare arbetat som rektor i privat förskoleverksamhet sedan 2012 och som rektor i Köping sedan 2018. Karin är förskollärare i grunden.